

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันประเทศต่างๆ ในภูมิภาคของโลก ให้ความสำคัญของเทคโนโลยี (2552: 107) ได้กล่าวว่าการปลูกไม้ผลประสบความสำเร็จทั้งในด้านปริมาณ และคุณภาพและมีศักยภาพในการแข่งขันสูงมาก เช่น ประเทศออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา อิสราเอล และประเทศจีน เป็นต้น ประเทศต่างๆ เหล่านี้ได้ส่งผลไม้เข้ามาจำหน่ายให้แก่คนไทยบริโภคมูลค่าปีละนับพันล้านบาท ผลไม้เหล่านี้ ได้แก่ พีช แพร์ เชอร์รี่ ลูกพรุน พลัม องุ่น รวมไปถึง ผลแก้วมังกร จากประเทศเวียดนาม แข่งขันทางการค้ากันมาก โดยประเทศได้พัฒนาเทคโนโลยี ด้านการปลูก การเก็บเกี่ยว การบรรจุหีบห่อที่ทันสมัย การโฆษณาสินค้าเพื่อจำหน่ายมีการวิจัยและพัฒนาไม้ผลอย่างครบวงจร ผลิตในรูปแบบเชิงอุตสาหกรรม จนสามารถส่งเป็นสินค้าออกที่สำคัญ ได้แก่ ส้มเขียวหวาน มะม่วง ลิ้นจี่ ลำไย ฯลฯ ส่งจำหน่ายในตลาด อินโดนีเซีย ฮองกง และสิงคโปร์ ที่นอร์ทเทอริทอรี ประเทศออสเตรเลีย มีการผลิตมะม่วงครบวงจร โดยปลูกมะม่วงพันธุ์ หลักที่สำคัญ คือ พันธุ์ เคนซิงตันไพร์ด อาร์ทูทู เป็นต้น ประเทศอิสราเอลมีผลผลิตมะม่วงที่สูงมาก พันธุ์ที่ปลูกเป็นการค้า ได้แก่ พันธุ์เคียท ส่งไปจำหน่ายในตลาด ฮองกง สิงคโปร์ และประเทศอื่นๆ (เกษตรเมืองใต้, 2551: 98-102) ประเทศมาเลเซียเป็นประเทศหนึ่งที่ซื้อผลไม้จากไทย เช่น มะม่วง ทุเรียน ลำไย ได้มีการศึกษาพัฒนาสายพันธุ์ของทุเรียนและผลิตภัณฑ์ทุเรียน มะม่วงแก้วเป็นผลไม้ที่เก่าแก่ และมีความสำคัญที่สุดชนิดหนึ่งในบรรดาพันธุ์ไม้ของเขตร้อนเชื่อว่าเป็นผลไม้ที่รู้จักในอินเดีย และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แล้วแพร่หลายไปยังประเทศเขตร้อน ประเทศไทยมะม่วง เป็นผลไม้ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ มีหลายพันธุ์ และได้รับความสนใจมากทั้งในส่วนเกษตรกรทั่วไป ภาครัฐ และภาคเอกชน เพราะประเทศไทยมีภูมิประเทศและดินฟ้าอากาศเหมาะสำหรับการปลูกมะม่วง เป็นอย่างมาก นิยมปลูกกันอย่างกว้างขวาง สามารถปลูกได้ทุกภาค ขึ้นได้ดีในดินแทบทุกชนิด (วิจิตร วังน, 2549: 9) มะม่วงแก้วเป็นพันธุ์ดั้งเดิมเหมาะกับการดอง ดองหวาน ผลดิบมีรสเปรี้ยว เหมาะกับการทำน้ำมะม่วง ผลสุกจะมีรสหวานสามารถทำผลิตภัณฑ์การแปรรูป เพราะเนื้อแน่น กรอบ และเก็บได้นานทนทานต่อสภาพแวดล้อม ให้ผลดก มีอายุการวางขายนานกว่ามะม่วงชนิดอื่น เหมาะสำหรับการปลูกเพื่อการค้ามากที่สุด

จังหวัดกาฬสินธุ์ สำนักงานเกษตรจังหวัดกาฬสินธุ์ (2551: 1-23) พื้นที่ปลูกมะม่วงแก้วในปี 2552 พื้นที่ปลูกทั้งหมด 3,243 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 860 กิโลกรัม/ไร่ ผลผลิตรวม 278.90 ตัน คิดเป็นมูลค่า 13.94 ล้านบาท เฉลี่ยกิโลกรัมละ 5.00 บาท เกษตรกรปลูกมะม่วงแก้ว ทั้งหมด 2,152 ครอบครัว อำเภอที่มีพื้นที่ปลูกมะม่วงแก้วมาก ได้แก่ อำเภอกุฉินารายณ์ อำเภอเมือง อำเภอเขาวง อำเภอขามเฒ่า อำเภอฆ้องชัย และอำเภอสมเด็จ ตามลำดับ โดยเกษตรกรปลูกมะม่วงแก้วเฉลี่ย ขนาด 1-5 ไร่ต่อครอบครัว การปลูกมะม่วงแก้วของเกษตรกร ปลูกในช่วงต้นฝน ลักษณะการปลูกปลูกตามหัวไร่ปลายนา เป็นสวน หรือเป็นลักษณะสวนหลังบ้าน มีการดูแลรักษา ใส่ปุ๋ย และใช้สารเคมีไม่มากนัก นอกจากรายได้ปลูกเป็นสวนหรือสวนที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยราชการ และคำแนะนำจากหน้าที่ของรัฐ มีการตัดแต่งและใส่ปุ๋ยตามคำแนะนำ พันธุ์ที่ปลูกเป็นพันธุ์ที่หาได้ในท้องถิ่น จากการรายงานสภาพการปลูกมะม่วงแก้วของจังหวัดกาฬสินธุ์ ปี 2551 ยังมีปัญหาด้านผลผลิตมะม่วงแก้ว ออกเป็นฤดูกาลมีปริมาณมากพร้อมกันและเน่าเสียหาย ในเดือนเมษายน - พฤษภาคม จะมีทุเรียน มังคุด เงาะ ภาคะวันออก ออกมาพร้อมกับ ลำไย ภาคะเหนือ และตามด้วยลองกอง จากจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งออกมาก เดือนสิงหาคม - กันยายน ผลไม้แต่ละชนิดในแต่ละพื้นที่จะมีช่วงวิกฤติ สั้นๆ ประมาณ 7-10 วัน ผลผลิตออกมากจนล้นตลาด ไม่สามารถรองรับได้และมักเกิดปัญหาราคาคต่ำขั้นรุนแรง ผลผลิตมีคุณภาพต่ำมีข้อจำกัดในด้านความรู้ ทักษะ และเงินลงทุน จึงไม่สามารถผลิตได้ตามที่ตลาดต้องการ แต่แต่ละปียังพบปัญหาด้านราคาคต่ำรวมทั้งด้านการแปรรูปมะม่วงด้วย การตลาดเกษตรกรจะขายเหมาสวนให้พ่อค้าที่มารับซื้อเพื่อส่งโรงงานราคาคต่ำเป็นผู้กำหนดและเกษตรกรไม่สามารถผลิตให้มีคุณภาพได้ ในขณะที่ผู้ค้ายังต้องการผลผลิตที่มีคุณภาพ เพื่อการส่งออกอีกจำนวนรวมทั้งมะม่วงชนิดอื่นๆ ยังได้รับความเดือดร้อนมากที่สุด เช่นมะม่วงพันธุ์น้ำดอกไม้เขียวเสวยและพันธุ์มหาชนก จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษา ถึงสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วง สภาพการผลิตมะม่วงแก้ว ความต้องการความรู้เพื่อปรับปรุงกระบวนการผลิต การแปรรูป การตลาดมะม่วงแก้วของเกษตรกร เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิต การแปรรูปและการตลาดมะม่วงแก้วจังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อจะได้นำผลการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการปรับปรุงกระบวนการผลิต การแปรรูปและการตลาดมะม่วงแก้วอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ และสอดคล้องกับสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรรวมทั้งสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ของเกษตรกรตลอดจนใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์ และนำมาวางแผนส่งเสริมการเกษตรมะม่วงแก้วให้ถูกต้องและเหมาะสม

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร
- 2.2 เพื่อศึกษาสภาพการผลิต การแปรรูป การตลาดของมะม่วงแก้ว
- 2.3 เพื่อศึกษาความต้องการความรู้เพื่อปรับปรุงกระบวนการผลิต การแปรรูป การตลาดมะม่วงแก้วของเกษตรกร
- 2.4 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิต การแปรรูป และการตลาด มะม่วงแก้ว
- 2.5 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับกระบวนการผลิต การแปรรูป และการตลาดมะม่วงแก้ว

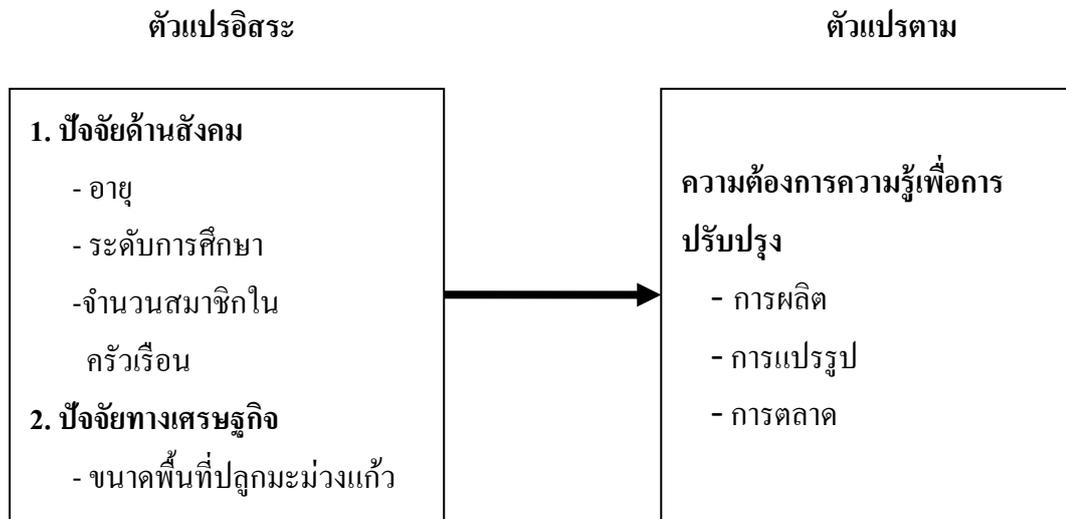
3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ มุ่งศึกษาสภาพการผลิต การแปรรูป การตลาดมะม่วงแก้ว และความต้องการความรู้เพื่อปรับปรุงกระบวนการผลิต การแปรรูป การตลาด ตลอดจนความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิต การแปรรูป การตลาด เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย จากการศึกษาเอกสารต่างๆ ดังกล่าวพอสรุปได้ว่า มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพการผลิต การแปรรูป การตลาดมะม่วงแก้ว และความต้องการความรู้เพื่อปรับปรุงกระบวนการผลิต การแปรรูป และการตลาดมะม่วงแก้ว แบ่งได้ 2 กลุ่ม ดังนี้

3.1 ปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ ระดับอายุ ระดับการศึกษา และจำนวนสมาชิก

3.2 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ขนาดพื้นที่ปลูกมะม่วงแก้ว

ปัจจัยต่างๆ ทั้ง 2 กลุ่ม ดังกล่าว สามารถนำมาพิจารณาเป็นกรอบแนวคิด การศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ ความต้องการความรู้เพื่อปรับปรุงกระบวนการผลิต การแปรรูป และการตลาดมะม่วงแก้วของเกษตรกร ดังภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยทางด้านสังคม ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ พื้นที่ปลูกมะม่วงแก้ว มีความสัมพันธ์กับความต้องการความรู้เพื่อปรับปรุงกระบวนการผลิต การแปรรูป และการตลาดมะม่วงแก้วของเกษตรกรในจังหวัดกาฬสินธุ์

5. ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เลือกศึกษาเกษตรกรที่ปลูกมะม่วงแก้วในจังหวัดกาฬสินธุ์ ปี 2551 เท่านั้น ซึ่งเกษตรกรที่ปลูกมะม่วงแก้วตั้งแต่ขนาด 1-5 ไร่ โดยเก็บรวบรวมข้อมูล ระหว่าง เดือน ธันวาคม 2552 - มกราคม 2553

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้ได้นิยามศัพท์ไว้ ดังนี้

6.1 เกษตรกร หมายถึง ผู้มีอาชีพการเกษตร เป็นหัวหน้าครอบครัว หรือสมาชิกในครอบครัวที่มีการปลูกมะม่วงแก้ว เป็นอาชีพหลัก อาชีพรอง และเพื่อการค้า มีผู้ปลูกมะม่วงแก้ว

ตั้งแต่ ขนาด 1-5 ไร่ อยู่ในเขตและ นอกเขตชลประทานมีภูมิลำเนาและพื้นที่ปลูกในเขตจังหวัด กาฬสินธุ์

6.2 ความต้องการ หมายถึง สิ่งที่เกี่ยวข้องกับผู้ปลูกมะม่วงแก้วในจังหวัดกาฬสินธุ์ มีความปรารถนาอยากจะได้รับ และการช่วยเหลือในเรื่องเกี่ยวกับการปลูกมะม่วงแก้ว การปรับปรุง การผลิต การแปรรูป การตลาด วิธีถ่ายทอดการแปรรูป การบริการ และการสนับสนุนปัจจัย การผลิต

6.3 ความรู้ หมายถึง ความรู้ที่เกี่ยวกับการผลิต การแปรรูป และการตลาดมะม่วงแก้ว ของเกษตรกรในจังหวัดกาฬสินธุ์

6.4 การผลิตมะม่วงแก้ว หมายถึง การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม การใช้ความรู้ที่ได้รับ จากการถ่ายทอด เกี่ยวกับการผลิตมะม่วงแก้วตั้งแต่การเตรียมพื้นที่การเตรียมพันธุ์ การปลูก การดูแลรักษา การปฏิบัติในสวนมะม่วงแก้ว การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว เพื่อให้ ได้ผลผลิตต่อไร่สูงขึ้น มีคุณภาพตรงกับความต้องการของตลาด

6.5 การแปรรูปมะม่วงแก้ว หมายถึง การเปลี่ยนมะม่วงแก้ว เพื่อเพิ่มมูลค่าด้วย วิธีการดอง การเชื่อม มะม่วงเชื่อมแล้วอบแห้ง การกวน การอบแห้ง การตากแห้ง การทำมะม่วง หยเนื้อมะม่วงเป็นชิ้นในน้ำเชื่อมบรรจุกระป๋อง น้ำมะม่วงกระป๋อง เนื้อมะม่วงบดใส่กระป๋อง

6.6 การตลาดมะม่วงแก้ว หมายถึง การซื้อขาย หรือการนัดหมายของผู้ซื้อ ผู้ที่มา ซื้อขายมะม่วงแก้ว โดยตรงอาจมีการซื้อขายกันทุกวันที่มีสินค้าออกสู่ตลาดนัด หรือกำหนดเอา วันใดวันหนึ่งหรือช่วงใดช่วงหนึ่ง ทำการซื้อขายกันตามแต่จะนัดหมาย แต่ละสถานที่ตามความ เหมาะสม

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยนี้มีความสำคัญ เนื่องจากมะม่วงแก้วเป็นไม้ผลที่มีความสำคัญ ชนิดหนึ่ง และเป็นพืชที่มีศักยภาพในการส่งออกต่างประเทศ เมื่อได้ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ตาม วัตถุประสงค์ แล้วคาดว่าจะได้รับประโยชน์ ดังนี้

7.1 สามารถนำข้อมูลพื้นฐานในการแก้ปัญหา และนำไปวางแผนในการให้ความรู้ และการให้บริการแก่เกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงแก้วในจังหวัดกาฬสินธุ์

7.2 สามารถนำข้อมูลการศึกษาใช้ในการวางแผนพัฒนา และปรับปรุงการผลิต การแปรรูป และการตลาดมะม่วงแก้วในจังหวัดกาฬสินธุ์ และสามารถปรับใช้ในจังหวัดอื่นได้